

Suomentajien alkusanat Peircen mietteisiin päättelystä

Monet merkittävimmistä ja samalla vähiten tunnetuista amerikkalaisen filosofi ja tieteentekijä Charles S. Peircen (1839–1914) kirjoituksista syntyivät vuosisadan vaihduttua uuteen. Hänen viimeisen elinvuosikymmenensä kirjoituksia, joista valtaosa on edelleen julkaisematta, luonnehti uskomattoman tuotteliaisuuden lisäksi aikaisempaa yhteenvedonmaisempi ja luettavampi, tuo hänen ”minun kirjoitusteni tarkoituksena ei ole tuottaa lukijoilleni vähintäkään mielihyvää” -lausahduksesta jo jossain määrin etäisyyttä ottanut ilmaisutapa.¹

Oheiset kolme aikaisemmin julkaisematonta Peircen kirjoitusta ilmentävät tätä tiiviyyttä ja aiempien ajatusten pohdintaa. Ne kaikki käsittelevät merkien ja päättelyn välistä suhdetta, logiikkaa semeiotiikkana. Ne edustavat samalla eräitä Peircen viimeisimmistä filosofisista kirjoituksista.

Tieteellisen tutkimuksen parissa hän jatkoi viimeisiin kuukausiinsa asti, eikä filosofiakaan tällöin ollut häneltä unohnutun. Säilyneistä 1910-luvun teksteistä useat luovat merkittävää lisävaloa hänen menestyksensä ja edelleenkin puutteellisesti tunnettuun myöhäisfilosofiaan.

Ensimmäinen teksti, Richard S. Robinin luetteloinnin mukaisesti käsikirjoitus numero 654, on ensimmäinen esipuhe (”Preface”) Peircen kaavailemalle kirjalle *Essays toward the Full Comprehension of Reasonings*, jonka johdantoa Peirce vedosti jo vuotta aikaisemmin (käsikirjoitus 632, *Studies in the Meanings of Our Thoughts*).²

Esipuhe syntyi elokuussa 1910, kirja ei koskaan. Kirjan tarkoituksena oli ”selvittää niistä aiheiden ja asioiden tarjoamista lähtökohdista, jotka ovat entuudestaan tunnettuja, jotain muuta, mitä ei vielä tiedetä” (käsikirjoitus 632). Osaltaan se kuului siihen Peircen kaavailemien kirjasuunnitelmien jatkumoon, missä eri käsikirjoitukset kulkivat yhä uusilla nimillä ja toistuvasti muovautuivat uudentyypisiksi vedoksiksi uusien ideoiden ja lukusten kirjoituspyyntöjen myötä, saaden eräänlaisen päätöksensä tähän yhteyteen käännetyn kolmannen tekstin luonnehtimille ’mietteille’.³

Toinen teksti, luettelonumeroinnissa 849, on yleiseltä nimeltään ”A Logical Criticism of Some Articles of Religious Faith”. Se sijoittuu Peircen myöhäiskauden kirjasuunnitelmasarjan keskivaiheille. Tuon otsakkeen alaisuudessa ja tässä käännettynä kirjoitus sisältää osan ensimmäisen luvun, ”Päättelystä yleensä” (”Of reasoning in general”), jonka Peirce kirjoitti huhtikuussa 1911. Tätä ajanjaksoa hallitsivat Peircen uskonnolliseen metafysiikkaan paneutuneet tutkimukset, joiden oli määrä synnyttää kaksiosainen kirja *A Logical Critique of Essential Articles of Religious Faith*. Ensimmäisen osan aiheeksi Peirce suunnitteli ’loogista kritiikkiä’, ts. merkien ja objektien välistä suhdetta tarkastelevaa tiedettä, mikä hänen loogikassaan tarkoittaa yleistä päättelyn teoriaa koskevaa eri päättelytapojen luomaa vakuuttuneisuuden astetta ja laatua. Peirce kaavaili toisen osan käsittävän loogisen kritiikin sovelluksia uskonnonfilosofian kysymyksiin.

Kolmantena tekstinä on käännetty käsikirjoitus 686, ”Mietteitä päättelystä” (”Reflexions upon Reasoning”), jonka tarkkaa kirjoitusajankohdtaa ei tunneta. Se voidaan ajoittaa vuoteen 1913. Tavallaan se päättää tämän päättelyn yleistä teoriaa ja päättelytaitoa käsitelleen, edelleenkin enimmälti julkaisemattoman laajan kirjoitusten ja kirjasuunnitelmien sarjan. Sarjan myöhäisemmissä, vuonna 1913 kirjoitetuissa mutta kyseistä käsikirjoitusta edeltäneissä vedoksissa Peirce vertailee matemaattista päättelyä loogiseen, välttämättömään päättelyyn, ja mm. päättelyä tarkastelemaan tietoisuuden tehtävää

yleisissä päättelyprosesseissa. Käsikirjoitus 686 lienee siis kirjoitettu selvästi alle vuosi, jopa vain puoli vuotta ennen Peircen kuolemaa, syystalvella 1913, jolloin hän oli jo vakavasti sairas ja hyvin heikkokuntoinen. Viimeisen elinvuotensa kirjoituksissa hänellä oli yhä tähtäimessä kokonaisen teoksen aikaansaaminen, työnimeltään *The Art of Reasoning Regarded from the Point of View of A. D. 1913*.

Kahta jälkimmäistä tähän käännettyä tekstiä kannattaa lukea yhdessä *Essential Peirce 2* -kokoelmaan viedyn kahden viimeisen luvun, ”A Sketch of Logical Critics” (elokuu 1911) ja ”An Essay toward Improving Our Reasoning in Security and in Uberty” (syys-lokakuu 1913) kanssa.⁴

Peircen käsikirjoitusten mikrofilmi-version kopio on käytössä Helsingin yliopiston filosofian laitoksella, *Commens Virtual Centre for Peirce Studies* -yhteisössä.⁵ Alkuperäisiä käsikirjoituksia säilytetään Harvardin yliopiston kirjastossa. Käsikirjoitusten kronologinen toimintuoto on Indianan yliopistossa toimivan *Peirce Edition Project* -hankkeen vuonna 1999 julkaistun kuudennen niteen myötä edennyt vuoteen 1890.⁶

niin & näin -lehdessä ensimmäistä kertaa julkaistava Peircen teksti ei hänen kirjoituksiaan parhailaan toimittavan *Peirce Edition Project* -hankkeesta poiketen ole tekstikriittistä, vaan sisältää Peircen itsensä merkitsemät poistot ja lisäykset sekä liittää mukaan vaihtoehtoiset ja paikoin hylätyksikin merkityt käsikirjoitussivut.